

проведення різноманітних заходів неможливе без фінансово–законодавчої бази. Професійна соціально–педагогічна робота вміщує у собі оптимальне вирішення питань „профілактики захворювань” з „лікуванням соціальних хвороб” дітей, молоді та їх сімей. Сучасні позашкільні соціально-культурні заклади повинні стати профілакторіями соціальної невдоволеності дітей, підлітків та молоді, бо через них вони можуть отримати найбільш кваліфікований соціально-дозвілєвий захист та правову підтримку.

Література

1. Збірник міжнародних документів та нормативно–правових актів України з питань соціально–правового захисту дітей / М-во юстиції України; Редкол.: С.Р. Станік (голова) та ін. – 2–ге вид., допов. – К.: Логос, 2001. – 595 с.
2. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник / За ред. А.Й.Капської. – К., 2000. – 264 с.
3. Діти та засоби масової інформації. – К., ЮНІСЕФ. Видання здійснене в рамках проекту „Діти та ЗМІ”, який проводила Міжнародна організація „Дитячий культурно-просвітницький центр” (FYCE) за підтримки Дитячого Фонду ООН в Україні (ЮНІСЕФ), 2002. – 28 с.

*Корнєщук В.В., Марар Ю.О.
Одеський Інститут Сухопутних військ*

ВІЙСЬКОВА ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ГОТОВНІСТЬ ДО НЕЇ

Специфіка професії офіцера полягає в тому, що його навчання, виховання, вся службова діяльність в мирний час спрямовані на те, щоб в умовах війни він проявив себе умілим, всібічно підготовленим організатором і керівником бойових дій. Саме це визначає зміст навчання у вищих військових закладах освіти.

Як відомо, навчальний процес у військових освітніх закладах – це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту вищої освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні на підставі державних стандартів вищої освіти та кваліфікаційних вимог Міністерства оборони України до військового фахівця з кожної спеціальності.

Під час військово-професійної підготовки майбутні офіцери повинні глибоко вивчити матеріал, передбачений навчальними програмами різних дисциплін, а також отримати досвід самостійного нарощування набутих знань.

Отже найважливішою задачею військових освітніх закладів, на наш погляд, є формування готовності майбутніх військових фахівців до професійної діяльності.

Проблема готовності стала об'єктом спеціальних досліджень наприкінці XIX століття і була пов'язана із проникненням в психічні процеси людини. Далі готовність досліджувалась як деякий феномен усталеності людини до зовнішніх і внутрішніх впливів. Наступний етап вивчення готовності пов'язаний із дослідженнями в галузі теорії діяльності, коли готовність розглядалась у зв'язку із емоційно-вольовим і інтелектуальним потенціалом особистості щодо конкретного виду діяльності і характеризувалась як якісний показник саморегуляції на різних рівнях проходження процесів: фізіологічному, психологічному, соціальному.

Зміст і структура готовності особистості до діяльності визначається вимогами до діяльності (її видів), до психологічних процесів, стану, досвіду і особливостей особистості. Готовність до професійної діяльності має властивості загальної готовності людини до діяльності, але їй притаманна специфіка, яка вимагає її спеціального розгляду.

Отже, готовність до діяльності безпосередньо пов'язана із самою діяльністю. Тому вивчати проблему готовності до професійної діяльності неможливо без вивчення самої діяльності та її специфіки.

Військова професійна діяльність передбачає виконання досить широкого кола функцій, серед яких організація бойової підготовки, навчання і виховання підлеглих, керівництво бойовими діями частин і підрозділів, експлуатація техніки і озброєння. Традиційно розрізняють три основних напрямки діяльності офіцерів у військах. Це, по-перше, повсякденна робота по підтриманню високої бойової готовності частин і кораблів, по організації чіткого і пильного несення бойового чергування. По-друге – цілеспрямоване виховання підлеглих, керівництво бойовою і гуманітарною підготовкою, навчання особового складу в умовах систематичного оновлення зброї, бойової техніки і постійного розвитку військового мистецтва. По-третє – безперервне удосконалення особистих оперативно-тактичних, військово-технічних і спеціальних знань.

З професійної точки зору військова діяльність відрізняється від усіх інших видів трудової діяльності задачами, засобами, способами і умовами досягнення цілі. У воєнний час вона спрямована на розгром супротивника, а у мирний – на підтримання постійної бойової готовності. Крім того, військова діяльність характеризується специфічними умовами її здійснення: місцем (суша, море, повітря); складністю виконання бойових задач в умовах постійної

небезпеки для життя особового складу. Отже, військовій діяльності притаманні виключно складна і відповідальна праця, труднощі служби, велике навантаження фізичних і психічних сил, вкрай обмежений час для виконання завдань, регламентований побут.

Тому недивно, що проблема професійної підготовки і формування готовності до військово-професійної діяльності привернула увагу педагогів і психологів. Останнім часом проведені дослідження певних аспектів зазначеної проблеми, як от: “Педагогічне обумовлення змісту військово-професійної підготовки офіцерів внутрішніх військ у вищих військових навчальних закладах” (Томків І.О., 1998), “Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності” (Кубіцький С.О., 2001), “Проблема психологічної готовності військового фахівця до екстремальної дії в стані емоційного стресу” (Тимченко О.В., 1995), “Формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів пожежної охорони” (Бикова О.В., 2001) та ін.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень, спрямованих на вивчення процесу формування професійної готовності, свідчить про те, що готовність до діяльності – це складне цілісне утворення, яке проявляється як потенційна якість особистості; особливий психічний стан особистості, наявність у неї зразка (моделі) щодо структури відповідної дії та спрямованості свідомості на її виконання; цілеспрямоване вираження особистості, що охоплює установку, погляди і переконання, систему відносин, мотивацію емоційно-вольові та розумові якості, професійну компетентність та навички і вміння її практичного втілення.

Професійна готовність набувається в процесі отримання освіти й виховання в освітньому закладі. Вона є результатом всебічного розвитку особистості з урахуванням вимог, що визначаються особливостями фаху.

Дослідження військових психологів свідчать про те, що найбільш складні проблеми готовності військовослужбовця пов’язані з його суб’єктивним станом, обумовленим особливостями перехідних процесів: починаючи від вищого рівня активності, притаманного для мирного часу, і закінчуючи бойовою активністю, ефективними діями, що строго відповідають об’єктивним умовам під час ведення бойових дій.

Для готовності до бою “важливі установки особистості на досягнення високої боєготовності, на активні організовані дії на випадок раптового початку війни... Ці установки характеризуються певною орієнтацією мислення, думки, настрою, почуттів військовослужбовців, їхньою схильністю до сприйняття і оцінки своєї діяльності з точки зору вимог сучасного бою” [2,

С. 119]. Велике значення для готовності до бою мають спрямованість особистості, її волюві, інтелектуальні якості, військова майстерність.

Стан сучасного розвитку військової науки про тактику ведення бойових дій, техніки і озброєння висуває підвищені вимоги до формування готовності військовослужбовців до бойових дій. Тому готовність до бойової діяльності залежить від майстерності військового фахівця. Чим краще він знає техніку і озброєння, способи їх раціонального використання і усунення можливих несправностей, тим впевненіше він діє, тим менший вплив на його діяльність негативних факторів бойової обстановки.

Специфіка бойової діяльності визначає ще одну передумову готовності до неї, а саме знання військовими противника, його зброї, засобів і способів боротьби (притаманна лише готовності до військової діяльності).

Відокремлюють види бойової готовності: психічну (загальну і спеціальну), технічну, фізичну.

Розрізняють довготривалу і ситуативну (тимчасовий стан) готовності [2]. Довготривала готовність заснована на набутих раніше знаннях, навичках, уміннях, досвіді, якостях. Тимчасовий стан готовності – це актуалізація, мобілізація усіх сил, утворення психологічних можливостей для успішних дій на певний момент.

Поряд із різноманітними поглядами щодо визначення готовності людини до професійної діяльності, існують різні думки стосовно її структури.

До структури готовності до професійної діяльності відносять: теоретичні і методичні знання, професійні і прикладні уміння, позитивне ставлення до даного виду діяльності. Визначають також інші компоненти професійної готовності: інформаційний, операціональний, мотиваційний (Чичикін В.); мотиваційний, змістово-процесуальний, емоційно-вольовий, конструктивний (Іванова Д.Ф.); мотиваційний, змістово-процесуальний, рефлексивний (Івлієва О.М.); особистісний (мотиваційний, змістово-оцінний, емоційно-вольовий, комунікативний, мобілізаційно-спрямовуючий) і функціональний (операційний, конструктивний, гностичний, організаторський. Моїсєєв В.Г.); усвідомлення особистісної та суспільної значущості діяльності, позитивна мотивація вдосконалення знань і вмінь, знання, вміння по організації діяльності (Завіна В.І.); мотиваційний, когнітивний, операційний (Безпалько О.В.); мотиваційний, теоретичний, практичний, готовність до творчості (Морозов В.В.); теоретичний, практичний, особистісний (Волошенко О.В.).

До структури професійної готовності майбутнього офіцера до професійної діяльності С.О.Кубицький включив наступні компоненти: ціннісно-мотиваційний, гностичний, практичний та оцінний [3]. Ціннісно-

мотиваційний компонент, на думку автора, це: мотиви військового обов'язку, самоствердження, взаємодопомога, самореалізація, відповідальність, поведінка в напружених військових ситуаціях, визнання. Гностичний компонент готовності включає загальновійськові і командні знання: загально-технічні, організаторські, виховні, знання бойової справи, технічного обслуговування озброєння та військової техніки; методики навчання особового складу. Проведення бойової роботи, технічного обслуговування озброєння і військової техніки, виконання професійних обов'язків, навчання особового складу – становлять практичний компонент готовності. До оцінного компонента відносяться: самооцінка своєї професійної підготовленості та її відповідності оптимальним професійним зразкам, оцінка діяльності з позицій замовника.

Викликає також інтерес запропонована О.В.Тимченком структура готовності професіонала до дії, який досліджував психологічну готовність військового фахівця до екстреної дії [4]. Автор відокремив три її основних компонента: образ структури дії, яку необхідно здійснити у відповідь на стрес-фактори екстремальної ситуації; загальний психологічний стан, який забезпечує швидкість актуалізації необхідної професійної дії в екстремальних умовах; психологічна спрямованість особистості на виконання необхідних дій на випадок виникнення екстремальної ситуації в умовах емоційного стресу.

О.В.Бикова в процесі дослідження готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів пожежної охорони відокремила такі її складові, як морально-психологічна, командирська, авторитативна креативна і комунікативна готовність та запропонувала компоненти кожної з них [1]. Так, морально-психологічна готовність складається з таких компонентів, як: мотиваційний, морально-орієнтаційний, пізнавально-операційний, емоційно-вольовий, психофізіологічний, оцінно-змістовий. Командирську готовність становлять наступні компоненти: природний таланти лідера, авторитет, найвище розуміння соціальної значущості бойового завдання, відповідальність, інтуїція, висока творча активність, оптимізація своєї управлінської діяльності, сміливість, рішучість, врівноваженість, упевненість, переконливість, чіткі команди, оперативність прийняття рішень, готовність до ризику. Такі компоненти, як спонукальний, регулятивний, трансформативний, інформаційно-пізнавальний, регенеративний, виховально-дисциплінуючий, морально-етичний та ін. надходять до структури авторитативної готовності. Компонентами креативної готовності є: евристична творча діяльність, генератор ідей, професійне честолюбство, інсантність, дивергентність, пошук, гнучкість розуму, наукова комунікабельність, глибина знань, високий науковий авторитет. Комунікативну готовність за О.В.Биковою становлять: психологічна сумісність, активна життєва

позиція, професійне товариство, взаємодопомога, повага до колег, здатність до спілкування, володіння професійною мовою і ситуаціями професійного мовлення та ін.

Як можна бачити, структура професійної готовності досить складна.

На наш погляд, готовність військового фахівця до професійної діяльності можна охарактеризувати наступними основними компонентами: мотиваційним, операційним, вольовим, оцінним і функціональним (ми не розділяємо їх за видами готовності).

Мотиваційний компонент характеризує усвідомленість вибору професії офіцера, цілеспрямованість, почуття професійного обов'язку, сміливість, мужність, наполегливість в оволодінні професією, впевненість в своїх силах і підготовленості, особисту відповідальність за свої рішення, готовність до самопожертви.

Операційний компонент включає професійну спостережливість і винахідливість, швидкість мислення, комплекс спеціальних навиків, що забезпечують надійність професійної діяльності.

Емоційно-вольова усталеність, володіння прийомами саморегуляції, усвідомлена готовність до професійного ризику, гнучкість поведінки в небезпечних ситуаціях, здатність переносити значні фізичні і нервово-психічні навантаження – становлять вольовий компонент.

До оцінного компонента ми віднесли: об'єктивність в оцінках і рішеннях, попереджальну оцінку розвитку ситуації, уміння діагностувати стан підлеглих, оцінку результатів рішень і дій, які приймаються.

Сильний, рухомий тип нервової системи, швидко-силова витривалість, координація рухів, добре розвинуті сприйняття, оперативне мислення і професійна пам'ять – елементи функціонального компонента.

Наприкінці відзначимо, що формування готовності до професійної діяльності є ціллю і результатом тривалого процесу підготовки фахівця, бо саме професійна готовність забезпечує регуляцію, усталеність, ефективність успішного виконання фахівцем своїх обов'язків, правильного використання знань, досвіду, особистих якостей, збереження самоконтролю і перебудови своєї діяльності за наявності непередбачених перешкод.

Література

1. Бикова О.В. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів пожежної охорони Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2001. – 21 с.

2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А., Пономаренко В.А. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях: Психол. аспект. – Мн.: Изд-во «Университетское», 1985. – 206 с.

3. Кубицький С.О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2001. – 20 с.

4. Тимченко О.В. Проблема психологічної готовності військового фахівця до екстреної дії в стані емоційного стресу: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. – Харків, 1995. – 24 с.

*Коханко О.Г.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО ПРОЕКТУВАННЯ УРОКУ

У психолого-педагогічній літературі питання підготовки уроку і його проектування знаходимо у багатьох авторів (М.І.Махмутов, М.А.Данилов, В.А.Онищук, І.П.Підласий, Ю.К.Бабанський та ін.). Більшість з них відмічають: що для досягнення максимального результату на уроці вчитель повинен правильно його спроектувати. А для цього педагог повинен володіти дидактичними, методичними, психологічними та іншими знаннями і вміннями.

З метою виявлення рівня готовності студентів до проектування уроку як оптимальної системи на базі Інституту педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова нами проводиться дослідження. Дані дослідження проводяться на II-му курсі, де аналізується робота 2-х груп студентів стаціонару за спеціальностями: психологія та початкове навчання.

Дослідження проходить в декілька етапів:

I. Аналіз результатів поточної роботи студентів на практичних заняттях з дидактики.

II. Виявлення готовності студентів аналізувати уроки, які вони мали можливість спостерігати в початковій школі.

III. Аналіз планів-конспектів уроків, що складаються студентами на заключному етапі вивчення дидактики.

На даний момент проведено перший етап дослідження, на розгляді якого зупинимось детальніше. Таким чином простежувалось набуття студентами п'яти груп знань та вмінь, що виділені кандидатом педагогічних наук І.М.Шапошніковою [1] та конкретизовані нами: